

PELASTAAKO RIKOSSÄÄNNÖSTÖ YMPÄRISTÖN?

(Wird eine strafrechtliche Normierung die Umwelt retten?)

Suomessa on riittänyt kohtuullisen puhdasta ilmaa, vettä ja maata. Ehkä tämän vuoksi meillä ympäristöjuridiikka ei toistaiseksi ole noussut niin merkittävään asemaan ja keskustelun kohteeksi kuin monissa muissa valtioissa.

Ympäristöä saastuttavat ja pilaavat aineet liikkuvat valvonnatta yli rajojen. Tässä mielessä ympäristön suojeleminen ja siihen liittyvä lainsäädäntö on maapalloistunutta. Vaikka oma pesä pyrittäisiin pitämään puhtaana, ei voida tuudittautua elämiseen lintukodossa.

On ollut aistittavissa, että viime vuosiin asti yleinen asennoituminen ympäristölainsäädäntöön ja ympäristörikoksiin on ollut hieman vähättelevää. Säännökset ja niiden täytäntöönpano on koettu ikään kuin osittain tarpeettomana tai ylimitoitettuna holhouksena.

Erityisesti vesistöjen, nimenomaan Itämeren voimakas rehevöityminen ja veden laadun heikentyminen sekä uhkakuvat isosta öljyvahingosta – pienempiä on jo sattunut useita – on muokannut mielipideilmastoa. Entistä useammin kuulee vaatimuksia ympäristön käytön sääntelyn tiukentamisesta ja ankarammista seuraamuksista ympäristörikoksiin syyllistyneille.

Terve ja kestävä elinympäristö sekä luonnonvarojen hallittu käyttäminen on yksi keskeinen ihmisoikeus.

Yhteiskunnallinen päätöksenteko ja sen myötä ohjattava käyttäytymismalli – sallitun ja kielletyn raja – sekä rikkomusta seuraavan moitearvostelun voimakkuus ilmenevät säädettyinä lakeina ja niitä täytäntöönpanessa annettavina päätöksinä ja tuomioina.

Rikoslainsäädäntö ei läheskään aina ole oikea, puhumattakaan paras keino yhteiskunnan kehittämiseksi. Toivotun toiminnan tulisi ensisijaisesti lähteä yleisesti hyväksytyltä arvopohjalta eikä valtiovallan antamien sanktioitujen normien noudattamisen pakosta. Muuten käy helposti niin, että silmän välttäessä säännöksiä avoimesti rikotaan.

Yhteistä hyvää vaarantavien uusien ilmiöiden ja olosuhteiden torjumisessa, kun vanhaa arvoperinnettä ei ole itsestään selvyytensä olemassa, rikoslainsäädännöllä kuitenkin saatetaan nopeuttaa ja tehostaa kollektiivisiin intresseihin nähden oikean arvopohjan kasvua ja syventämistä.

Kadut ja teiden pientareet Suomessa ovat monesti kuin kaatopaikkoja. Jätteitä ja roskia heitetään piittaamattomasti rumentamaan jopa kauniita luontomaisemia. Välinpitämätöntä roskaamista ei ilmeisesti pidetä erityisen paheksuttavana. Muuttuisiko tilanne, jos tämänkaltaisen ympäristön pilaaminen olisi rikos, mitä myös valvottaisiin ja seuraamuksia langetettaisiin. Monissa maissa roskaamisesta tuomitaan kova sakko, esimerkiksi Yhdysvalloissa 500–1.000 dollaria. Näissä valtioissa tienvierustat ja muut julkiset alueet ovat huomattavan siistejä verrattuna kotoiseen maisemaan.

Yllä kuvattu on ympäristön pilaantumisen vähäisemmästä päästä, joskin näkyvää. Väärä asennoituminen ja arvottaminen on varsin vahingollista, jos vaarassa on ympäristön pysyvä ja laaja turmeltuminen.

Välillä yhteiskunnan kehittäminen sekä kansalaisten opastaminen ja ohjattaminen tuntuu edellyttävän rikoslainsäädännön apua, niin epämiellyttävää kun kriminalisointi terveen yhteiskuntapolitiikan välineenä muutoin on.

Matti Manner